

5 Yaş (48 60 Ay) Çocukların Duygu Tanımlamaları Ve Nedenleri Üzerine Bir Araştırma

Çağla Gür

Doç. Dr. Uluslararası Kıbrıs Ü. Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümü,
gurcagla@yahoo.co.uk; cgur@ciu.edu.tr

Nurcan Koçak

Yrd. Doç. Dr. Selçuk Ü. Emekli Öğretim Üyesi
anykocak@hotmail.com

Öz

Bu çalışmanın amacı; 5 yaş çocuklarının duygularını (mutlu-kızgın- üzgün vb) tanımlama ve tanımladıkları duyguların, nedenlerini belirlemek ve cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını ortaya koymaktır.İlişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Çalışma, 643 beş yaş grubu (48-60 ay) okul öncesi eğitim alan çocukla gerçekleştirilmiştir. Çocukların 328'i kız (%51)'i kız, 315 'i ise (%49) erkektir. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen Duygu Tanımlama Formu ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Sonuç olarak, 5 yaş grubu çocukların kendi duygularını mutlu, kızgın, üzgün ve şaşkın duygularını tanımlayarak ifade ettikleri, en çok betimlenen duygunun mutluluk olduğu, çocukların duygu tanımlamalarına ilişkin cinsiyetler arasındaki farkın anlamlı olduğu, kızgınlık ve şaşkınlığa ilişkin betimlemelerin erkek çocuklarda daha fazla olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Duygular, Mutlu, Üzgün, Kızgın, Şaşkın .

A Research On 5 Years-Old (48 - 60 Months) Children's Emotion Identification And Its Causes

Abstract:

The purpose of this study is to identify 5 year-old (48-60 months) children's feelings (happy-angry-sad, etc.) and determining the causes of these emotions that they were describing and revealing whether they differentiate in terms of gender or not. 643 children at the ages of five formed the study sample. 328 of these preschool children were girls (51%), and 315 of them (49%) were boys. In the present study, Emotions Identification Form and Personal Information Form prepared by the researchers are used as data collection tools . According to the results of the study, five years old children defined their emotions as happy, angry, sad and confused. Happiness was the emotion that was depicted most in their drawings. There were significant differences between boys and girls regarding the identification of most of the emotions. Anger and confusion were the emotions that boys described more.

Keywords: Emotions, Happy, Sad, Angry, Confused.

Giriş

Bireylerin duygu durumunu ifade eden ve sosyal ilişkilerini yönlendiren duygular insan yaşamında önemli bir yer tutmaktadır. Duyguların, kişilerin davranışlarını ve düşüncelerini etkileyen içsel bir güç olduğuna inanılmaktadır (Kuyucu,2012).

Çocuklar okul öncesi dönemde kendi duygularını ve diğer insanların duygularını kolaylıkla tanımlayabilmekte, kendilerinin ve başkalarının farklı durumlarda kendilerini nasıl hissettiklerini ve bu duyguları tanımlamaya yönelik soruları cevaplandırabilmektedirler (Çelik ve ark, 2002). Okul öncesi dönemdeki çocuklar bu tür sorulara örneğin; kendimi çok iyi hissediyorum, kendimi kötü hissediyorum gibi yanıtlar verebilmektedirler (Juhasz ve Munshi, 1990).

Duyguların yüz ifadeleriyle yansıtılması ve algılanması konusunda yapılan çalışmalar bebeklerin bile duyguları bu ifadelerden tanıdıklarını göstermektedir (Bowbly, 1969; Field ve ark, 1983; Field ve ark., 1982). Mutluluk, kırgınlık, korku, şaşkınlık, üzüntü gibi duygular bebeklikten itibaren tanınmaya başlamakta ve gelişmektedir (Nelson, 1987). 2 yaşından itibaren dil gelişiminin hızlanmasıyla çocuklar duygularını daha kolay ifade edebilmektedirler (Yalçın, 2010). Yaklaşık olarak dört- beş yaş dönemine gelindiğinde ise bu duyguların tanınması yetişkinlerle aynı düzeye ulaşılmaktadır (Rosenberg ve Masters, 1983). Bu yaşta artık kendi duygularını tanımlayabilme (üzgün-mutlu vb), nedenlerini kavrayabilme ve başkalarının duygularını tahmin etme becerisini edinmiş olmaktadır ancak bununla birlikte aynı anda birkaç duygu durumunun birden yaşanabileceğini kavrayamamaktadırlar (Örn. Çocuklar Annesinin kendisine kızarken aynı zamanda kendisini sevdiğini kavrayamamakta ve bu duygulardan kendilerine en yoğun gelene odaklanmaktadır (Yalçın, 2010).

Çocuklar duygularını çeşitli şekillerde ifade edebilmektedirler. Sözel ifadeler, jest ve mimikler, hareketler ve çizimler bu ifade çeşitlerinden birkaç tanesidir. Dolayısıyla çocuklar, yaptığı etkinliklerle kendini yansıtmakta, olaylar hakkında duygu, düşünce ve görüşünü kavrayabildiği, algılayabildiği şekilde dile getirebilmektedir (Artut,2002).

Çizim yapmak, çocuğun özgün ve yalın bir şekilde dile getirdiği duygusal ve düşünsel yaşamın en doğal imgelerinin bir görüntüsüdür. Çocukların algılamayla elde ettikleri bazı çizgi, simge ve işaretler, etkinlik süreci açısından son derece anlamlı olup, onların dünyasını dolaysız, yalın, saf bir şekilde yansıtan önemli unsurlar olarak görülebilmektedir(Artut,2002). Malchiodi (1998) çocukların düşüncelerini, duygularını, olayları ve dünya görüşlerini çizdiklerini anlatarak açığa çıkardıklarını ifade etmektedir. Son yıllarda çocuklar üzerinde gerçekleştirilen ve çocukluk dönemini içeren araştırmaların önemi giderek artmaktadır. Çocuklar üzerinde yapılan çalışmaların içeriği, onların

kendileri ile ilgili bilgi, algı ve ilgilerini keşfetmek üzerine odaklanmıştır (Christensen ve James, 2000, Aslan ve Üstün, 2013). Çocuklar üzerine yapılan bir çok araştırma duyguları ve algılarını ifade etmede çizimin kullanılması ile ilgilidir (Gombrich,1972; Freeman, 1980; Cox, 1992; Pillar, 1998; Punch, 2002; Clark, 2005a; 2005b; Dockett ve Perry, 2005; Veale, 2005; Einarsdottir ve ark.,2009, Aslan ve Üstün, 2013).

Bu çalışmanın amacı; 5 yaş çocuklarının duygularını (mutlu-kızgın- üzgün vb) tanımlama ve tanımladıkları bu duyguların nedenlerinin belirlemek ve cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymaktır.

Bu bağlamda aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

- 1) 5 yaş çocukları çizimlerinde hangi duyguları tanımlamaktadırlar?
- 2) 5 yaş çocuklarının çizimlerdeki duygu tanımlamaları cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
- 3) 5 yaş çocukları çizimlerdeki duygu tanımlamalarına ilişkin ne tür sebep-sonuç ilişkileri kurmaktadır?
- 4) 5 yaş çocuklarının çizimlerdeki duygu tanımlamalarına ilişkin kurdukları sebep-sonuç ilişkileri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?

Materyal ve Metod

Bu çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelinin bir türü olan ilişkisel tarama modeli, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 1995: 81-82). Bu çalışmada da çocukların çizdikleri resimde yer alan duygu tanımlamaları ve bu duyguların nedenleri belirlenmeye çalışılmış ve cinsiyete göre farklılaşma durumu araştırılmıştır.

Çalışma Grubu: Bu çalışma, Ankara il merkezinde ikamet eden farklı sosyo-ekonomik düzeyden rastgele seçilmiş 643 beş yaş grubu (48-60 ay) çocuklar ile gerçekleştirilmiştir. Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden bu çocukların 328'i kız (%51), 315'i (%49) erkektir.

Veri Toplama Araçları: Bu çalışmada veri toplama aracı araştırmacılar tarafından geliştirilen Duygu Tanımlama Formu ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Duygu Tanımlama Formu: Araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Form, okul öncesi çocukların duygularını tanımlama ve duygu tanımlamalarına ilişkin sebep-sonuç ilişkisi kurma boyutunda değerlendirilmesine uygunluğu konusunda 5 alan uzmanının görüşüne sunulmuş ve alan uzmanları tarafından uygun bulunmuştur. Form A4 boyutunda beyaz bir kağıt üzerine çizilen bir daireden ve yönergeye oluşmaktadır. Verilen yönergede çocuktan kendisini

nasıl hissettiğini çizmesi (daireyi tamamlaması) ve çizim tamamlandıktan sonra kendisini neden böyle hissettiğini anlatması istenmektedir. Bir çok araştırmacı çocuklarla çalışırken çocukların duygularını ve algılarını ifade etme ve psikolojik durumu ortaya koyma açısından çizimleri güçlü bir araç olarak görmektedir (Gombrich,1972; Freeman, 1980; Cox, 1992; Pillar, 1998; Punch, 2002; Clark, 2005a; 2005b; Dockett ve Perry, 2005; Veale, 2005; Einarsdottir ve ark., 2009).

Verilerin Analizi: Çalışma grubuna ait veriler bilgisayarda SPSS 16.0 (Statistical Package for the Social Sciences) versiyonundan yararlanılarak değerlendirilmiştir. 5 yaş çocuklarının çizimlerinde yer alan duygu (mutlu-kızgın- üzgün vb) çizimlerinin duygularını tanımlamaları ve her bir duygunun sebep-sonuç ilişkisi kurma durumlarının cinsiyete göre dağılımına ilişkin frekans,yüzde ve X^2 testi testi hesaplamaları yapılmış ve tablolar halinde verilmiştir.

Bulgular ve Tartışma

Bu çalışmada 5 yaş grubu(48-60 ay) 643 çocuğun duygularını tanımlama (mutlu-kızgın- üzgün vb) , bu tanımlamalarına ilişkin sebep-sonuç ilişkisi kurma durumları ve cinsiyete ilişkin farklılığın olup olmadığı incelenmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, çocukları duygu olarak mutlu,üzgün, kızgın ve şaşkın duygularını tanımladıkları görülmektedir. Çocuklar çizdikleri resimlerde kendilerini % 74'ü mutlu, %13,4'ü üzgün, %7,8'i kızgın ve % 4,8'i şaşkın olarak tanımlamıştır (Tablo 1). Juhasz ve Munshi (1990) anaokulu çocuklarının kendilerini nasıl hissettiklerini ve bu duyguları tanımlamaya yönelik soruları cevaplandırabildiklerini belirtmektedirler. Çelik ve arkadaşlarının (2002) yapmış oldukları çalışmanın sonucunda çocukların kendilerini tanımlamakta mutluluğu tercih ettikleri bulunmuştur. Bullock ve Russell (1984) 5 yaş grubu çocukların mutlu, üzgün ve kızgın duygularını tanımlayabildiklerini, Walden ve Field (1982) beş yaş grubu çocukların mutlu, üzgün, kızgın ve şaşkın duygularını birbirinden ayırdedebildiğini, Denham (1986) üzüntü ve kızgınlığın mutluluktan sonra çocuklar tarafından en kolay tanımlanan duygu ifadeleri olduğunu, Felleman ve arkadaşları (1983) ise bunların ardından şaşkınlığın kolay tanımlandığını yapmış oldukları çalışmalar sonucunda ifade etmektedirler.

Çocukların duygu tanımlamaları cinsiyet açısından ele alınarak incelendiğinde, Kızların %78,4'ünün "mutlu",%13,7'sinin "üzgün", %4,6'sının "kızgın", %3,3'ünün "şaşkın" yüz ifadelerini çizdikleri, erkeklerin ise %69,5'inin "mutlu",%13,0'ünün "üzgün", %11,1'inin "kızgın", % 6,4' ünün "şaşkın" yüz ifadelerini çizdikleri görülmektedir. (Tablo 1)

Tablo 1: 5 Yaş grubu çocukların çizdiği duygu çeşitleri ve cinsiyete göre dağılımı

DUYGULAR	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	f	%	f
Mutlu	257	78,4	219	69,5	74,0	476
		54,0		46,0		
Üzgün	45	13,7	41	13,0	13,4	86
		52,3		47,7		
Kızgın	15	4,6	35	11,1	7,8	50
		30,0		70,0		
Şaşkın	11	3,3	20	6,4	4,8	31
		35,5		64,5		
Toplam	328	51,0	315	49,0	100,0	643

(X^2 (sd=3, n=82)= 13,575 , p< 0,05).

Çocukların duygu tanımlamalarına ilişkin iki grubun cinsiyete göre çizdikleri duygu çeşitleri X^2 testi ile kontrol edildiğinde, p< 0,05 düzeyinde farkın anlamlı olduğu bulunmuştur.

Araştırma bulguları ışığında çocukların duygu tanımlamalarına ilişkin cinsiyetler arasındaki farkın anlamlı olduğu, kızgınlık ve şaşkınlığa ilişkin betimlemelerin erkek çocuklarda daha fazla olduğu ifade edilebilir. Çorbacı ve Oruç'un 6 yaş grubu çocuklarla yapmış olduğu çalışmada kızgınlığa ilişkin betimlemelerde erkek çocuklar lehine bir farklılık olduğu sonucuna varılmıştır. Kuyucu (2012), Feshbach (1970) ve Meece ve Mize (2010) çalışmalarında erkek çocuklarda kızgınlık duygusuna ilişkin ifade ve davranışların kızlardan daha fazla görüldüğünü belirtmektedirler. Kuyucu (2012), betimlemelerde cinsiyete ilişkin farklılıklar olabileceğini ifade etmektedir.

5 yaş çocuklarının duygu tanımlamalarına ilişkin kurmuş olduğu sebep-sonuç ilişkileri ve bu sebep-sonuç ilişkileri arasında cinsiyete ilişkin anlamlı bir fark

olup olmadığı; Mutlu, üzgün, kızgın ve şaşkın olma nedenleri yönünden tek tek ele alınarak incelenmiştir.

Mutlu Olma Nedenleri: 643 çocuğun 476'sı kendisini mutlu olarak betimleyerek, mutlu yüz resmi çizmiştir. Tablo 2 incelendiğinde, 5 yaş çocuklarının %25,0'inin "aile sürprizleri ile karşılaşmasını (aileden birisinden (anne, baba vb) hediye alma, doğum günü kutlama)", % 18,5'inin "okula gitmesini", % 15,3'ünün "okuldaki öğretmen ve arkadaşla iletişim kurmasını (selamlaşmak vb.), paylaşımında bulunmasını (yiyecek, oyuncak vb)" , %14,7'sinin "dışarıya(parka, sinemaya) çıkmasını" ,% 12,4'si "annesi veya babası ile nitelikli zaman geçirmesini", %10,4'ünün "oyun oynaması (evde, okulda, arkadaşlarıyla v.b)"nı mutluluk nedeni olarak belirtmiş oldukları görülmektedir.

Mutluluk nedenlerini kız çocukları daha yüksek oranlarda "aile sürprizleri ile karşılaşma (aileden birisinden (anne, baba vb) hediye alma, doğum günü kutlama)" , "okula gitme" , "dışarıya (parka, sinemaya) çıkma", "okuldaki öğretmen ve arkadaşla iletişim kurma (selamlaşmak vb), paylaşımında bulunma (yiyecek, oyuncak vb)", "annesi veya babası ile nitelikli zaman geçirme" olarak belirtmişlerdir. Erkek çocukları ise daha yüksek oranlarda "aile sürprizleri ile karşılaşma (aileden birisinden (anne, baba vb) hediye alma, doğum günü kutlama)", "okuldaki öğretmen ve arkadaşla iletişim kurma (selamlaşmak vb), paylaşımında bulunma (yiyecek, oyuncak vb, "okula gitmesini" , "dışarıya(parka, sinemaya) çıkma", oyun oynaması (evde, okulda, arkadaşlarıyla v.b) "annesi veya babası ile nitelikli zaman geçirme" olarak belirtmişlerdir, Kendisinin temiz ve düzenli olduğunu düşünmesi kız çocuklarını daha çok mutlu etmektedir.

Kız çocuklarının 1,5,8,9. maddeleri, erkek çocuklarının ise 3,4,7. maddeleridaha yüksek yüzdelerle tercih ederken 6. maddeyi kız ve erkek çocukları birbirine yakın yüzdelerle tercih etmiş oldukları görülmektedir.

Tablo 2: 5 Yaş çocukların mutlu olma nedenleri ve cinsiyete göre dağılımı

Mutlu olma nedenleri	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	f	%	f
1.Dışarıya(parka, sinemaya) çıkması	41	15,9	29	13,2	70	14,7
2.Aradığı bir şeyi bulması	1	0,4	3	1,4	4	0,8
3.Okuldaki öğretmen ve arkadaşla iletişim kurması (Selamlaşmak vb), paylaşımında bulunması (yiyecek, oyuncak vb)	36	14,0	37	16,9	73	15,3
4.Oyun oynaması ("oyuncaklarıyla" evde, okulda, arkadaşlarıyla v.b)	21	8,2	28	12,8	49	10,4
5.Okula gitmesi	52	20,2	36	16,4	88	18,5

6.Aile sürprizleri ile karşılaşması(Aileden birisinden (anne, baba vb) hediye alma, doğum günü kutlama)	65	25,3	54	24,7	119	25,0
7.Annesinin hoşuna giden yemekleri hazırlaması	3	1,2	6	2,7	9	1,9
8.Annesi veya babası ile nitelikli zaman geçirmesi	35	13,6	24	11,0	59	12,4
9.Kendisinin temiz ve düzenli olduğunu düşünmesi	3	1,2	2	0,9	5	1,0
Toplam	257	54,0	219	46,0	476	100,0

Üzgün Olma Nedenleri

643 çocuğun 86'sı kendisini üzgün olarak betimleyerek, üzgün yüz resmi çizmiştir. Tablo 3 incelendiğinde, çocukların % 26,7'sinin "arkadaşlarının verdiği rahatsızlıklar (gürültü yapması, oyuna almaması, arkadaşlarının yanına gelmemesi, vb.)" % 20,9'unun "istediği oyuncuğun alınmaması", % 19,8'inin anne veya babasının ona kızması " ve % 11,6'sının "oyuncuğunun kırılması" nı üzgün olma nedeni olarak belirtmiş olduğu görülmektedir.

Üzgün olma nedenlerini kız çocukları daha yüksek oranlarda "istediği oyuncuğun alınmaması", "arkadaşlarının verdiği rahatsızlıklar (gürültü yapması, oyuna almaması, arkadaşlarının yanına gelmemesi, vb.)", "anne veya babasının ona kızması", "yaptığı işi tamamlayamamış olması olarak belirtirken, erkek çocukları daha yüksek oranlarda "arkadaşlarının verdiği rahatsızlıklar (gürültü yapması, oyuna almaması, arkadaşlarının yanına gelmemesi, vb)", "oyuncuğunun kırılması", "anne veya babasının ona kızması", "istediği oyuncuğun alınmaması olarak belirtmişlerdir.

Kızlar 1,2,3,8. maddeleri, erkekler ise 4,5,6. maddeleri daha yüksek yüzdelerle tercih ederken 7. maddeyi kız ve erkek çocukları yakın yüzdelerle belirtmiş olup, 8. maddeyi erkek çocukları üzgün olma nedeni olarak hiç belirtmemiştir.

Tablo 3: 5 Yaş grubu çocukların üzgün olma nedenleri ve cinsiyete göre dağılımı

Üzgün olma nedenleri:	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	f	%	f
1.Anne veya babasının ona kızması	10	22,2	7	17,1	17	19,8
2.İsteddiği bir şeyin olmaması (oyuncak alınmaması, annenin kurabiye yapmaması, sevdiği yemeği yapmaması, babanın	11	24,5	7	17,1	18	20,9

bisiklet almaması, dondurma almaması)						
3.Yaptığı işi tamamlayamamış olması	5	11,1	2	4,8	7	8,1
4.Arkadaşlarının rahatsızlık vermesi (gürültü yapması, oyuna almaması, arkadaşlarının yanına gelmemesi, vb.)	10	22,2	13	31,8	23	26,7
5.Oyuncağının kırılması	3	6,7	7	17,1	10	11,6
6.Annesini görmek istemesi	3	6,7	3	7,3	6	7,0
7.Abi, abla ya da kardeşinin olmaması	2	4,4	2	4,8	4	4,7
8.Anne baba arasında geçimsizlik olması	1	2,2	0	—	1	1,2
TOPLAM	45	52,3	41	47,7	86	100,0

Kızgın Olma Nedenleri

643 çocuğun 50'si kendisini kızgın olarak betimleyerek, kızgın yüz resmi çizmiştir. Tablo 4 incelendiğinde, çocukların % 44,0'ünün "arkadaşları ile ilişkilerinde çatışmalar yaşaması (oyuncak paylaşımı vb)" % 20,0'sinin "annesinin onun istediğini yapmaması", % 16,0 sının "oyuncağının kırılması, kaybolması", % 10,0'nun "annesini görememesini" kızgın olma nedeni olarak belirtmiş oldukları görülmektedir.

Kızgın olma nedenlerini kız çocukları daha yüksek oranlarda "arkadaşları ile ilişkilerinde çatışmalar yaşaması (oyuncak paylaşımı vb)", "annesinin onun istediğini yapmaması, oyuncasının kırılması- kaybolması olarak belirtirken, erkek çocukları daha yüksek oranlarda "arkadaşları ile ilişkilerinde çatışmalar yaşaması (oyuncak paylaşımı vb)", "annesinin onun istediğini yapmaması", "oyuncağının kırılması-kaybolması", "annesini görememesi" olarak belirtmişlerdir. Ayrıca erkek çocuklarının % 12,6'sı "kardeşi ile ilişkilerinde çatışmalar yaşaması (kardeş kavgaları, kıskançlıkları vb)"nı kızgınlık nedeni olarak belirtmiştir bu durum kız çocuklarının kızgınlık nedenleri arasında yer almamaktadır.

Kız çocukları 4,5,6. Maddeleri, erkek çocukları ise 1,2,3. maddeleri daha yüksek yüzdelerle tercih ederken 7. maddeyi kız çocukları, 4. ve 6. maddeleri ise erkek çocukları kızgınlık nedeni olarak hiç belirtmemiştir.

Tablo 4: 5 Yaş grubu çocukların kızgın olma nedenleri ve cinsiyete göre dağılımı

Kızgın olma nedeni	Kız		Erkek			Toplam	
	f	%	f	%		f	%
1.Oyuncağının kırılması, kaybolması	2	13,3	6	17,2	8	16,0	
2.Annesini görememesi	1	6,7	4	11,4	5	10,0	
3.Arkadaşları ile ilişkilerinde çatışmalar yaşaması (oyuncak paylaşımı vb)	6	40,0	16	45,7	22	44,0	
4.Okula gitmek istememesi	1	6,7	0	----	1	2,0	
5.Annesinin onun istediğini yapmaması	4	26,6	6	17,2	10	20,0	
6.Dışarı çıkamaması (gezmeye, parka vb gidememesi)	1	6,7	0	----	1	2,0	
7.Kardeşi ile ilişkilerinde çatışmalar yaşaması (kardeş kavgaları, kıskançlıkları vb)	0	----	3	8,5	3	6,0	
TOPLAM	15	30,0	35	70,0	50	100,0	

Şaşırması Olma Nedenleri

643 çocuğun 31'i kendisini şaşırması olarak betimleyerek, şaşkın yüz resmi çizmiştir. Tablo 5 incelendiğinde, çocukların % 41,9'unun "daha önce görmediği yeni bir şey görmesini", % 22,6'sının "arkadaşlarla ilgili durumları (arkadaşlarını tanımaması, arkadaşlarını okulda bulamaması vb.)", % 12,9'unun "ailesinin yeni bir şey almasını" ve % 12,9'unun "birinin ya da bir nesnenin zarar görmesini (araba, ev, hayvan)" , şaşırma nedeni olarak belirtmiş oldukları görülmektedir.

Şaşırma nedenleri kız erkek çocuklarında benzerlik göstermektedir. Kız ve erkek çocukları en yüksek yüzdelerde "daha önce görmediği yeni bir şey görmesi" (kız %55,5 'erkek %35,0) ni şaşırma olarak belirtmişlerdir. Ailesinin yeni bir şey alması kız çocuklarını daha çok şaşırırken, arkadaşlarla ilgili durumları (arkadaşlarını tanımaması, arkadaşlarını okulda bulamaması vb.)", "birinin ya da bir nesnenin zarar görmesi (araba, ev, hayvan)" erkek çocuklarının daha çok şaşırma nedenleri arasında yer almaktadır.

Kızlar 2. ve 5 . maddeleri, erkekler 1. ve 3. maddeleri daha yüksek yüzdelerle şaşırması olma nedeni olarak belirtmişlerdir.

Tablo 5: 5 yaş çocukların şaşırma nedenleri ve cinsiyete göre dağılımı

Şaşırma nedeni:	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
1.Arkadaşlarla ilgili durumlar (arkadaşlarını tanımaması, arkadaşlarını okulda bulamaması vb.)	1	9,1	6	30,0	7	22,6
2.Ailesinin yeni bir şey alması	2	18,2	2	10,0	4	12,9
3.Birinin ya da bir nesnenin zarar görmesi (araba, ev, hayvan)	1	9,1	3	15,0	4	12,9
4.Kardeşi ile ilişkilerinde beklenmedik durumlar yaşaması (beklenmedik tepkiler- itme, oyuncasını elinden alma vb)	1	9,1	2	10,0	3	9,7
5.Daha önce görmediği yeni bir şey görmesi	6	54,5	7	35,0	13	41,9
TOPLAM	11	35,5	20	64,5	31	100,0

Yapılan çalışmada çocukların tanımladıkları duygulara ilişkin kurdukları sebep-sonuç ilişkilerinin diğer bir deyişle betimledikleri duyguların nedenlerinin daha çok yakın çevrelerinde birebir ilişki içerisinde oldukları kişiler/nesnelerle (aile, okul ortamı, arkadaşlar, oyuncaklar vb) bağlantılı

olduğu ifade edilebilir. Çocuklar duygulara ilişkin sebep-sonuç ilişkisi kurarken tek başına anne, kardeş gibi tekil kişileri göz önünde bulundurduğu gibi aile, arkadaşlar gibi çoğul kişileri(grupları) göz önünde bulundurarak duygularıyla bağlantılandırdığı ifade edilebilir. Araştırma bulgularından yola çıkılarak, 5 yaş grubu çocukların kendi duygularıyla diğer kişi, kişiler, nesnelere ya da olaylar arasında anlamlı ilişkiler kurabildiklerinin belirtilebileceği düşünülmektedir. Rosenberg (1979) çocukların kendi duygularını çevrelerindeki kişilerle bağlantılandırarak yorumda bulunabildiklerine ve aile gibi çocuğun yakın çevresinin duyguların anlamlandırılmasıyla bağlantılı olabileceğine işaret etmektedir. Okul öncesi dönemde çocuklar için en yakınlarında bulunan kişiler, eşyalar, olaylar daha somut, daha yaşamsal ve daha anlamlıdır. Okul öncesi dönemde çocuklar yakın çevreleriyle daha ilgilidirler ve yaşları ilerledikçe aşama aşama daha uzak çevreden de etkilenmeye başlamaktadırlar (Gültekin,2005:54). Levine(1995)'e göre 5 yaşındaki çocuklar mutluluk, üzüntü gibi temel duyguların nedenleri hakkında doğru yargılarda bulunabilmektedirler. Bununla birlikte okul öncesi dönemde çocukların duyguların nedenleri üzerine kurmuş olduğu sebep-sonuç ilişkilerinde birtakım sınırlılıklar bulunmaktadır (Gnepp,1983). Çocuklar kendileri ile ilgili en yakın ipucuna odaklanmakta ve duyguların nedenlerine ilişkin bu ipucuna ilişkin bağlantılar kurmakta, diğer ipuçlarını görmezden gelebilmektedir (Hoffner ve Badzinski,1989). Piaget'nin gelişimsel görevlerine benzer bir şekilde, çocuklar duygusal durumun kendileri için en görünür /anamlı tarafına odaklanmaktadır (Berk,2013:368). Bu da çocuklar için yakın çevrelerinde olan kişiler, nesnelere ve olaylar anlamına gelmektedir. Çocukların resimle anlatımları, çocukların temas içinde oldukları çevrelerinden etkilenecek şekilde şekillenmektedir (Cox, Koysasu ve Hiranuma, 2001; Dağlıoğlu,2014).

Araştırma sonucunda çocukların tanımladıkları duygulara ilişkin kurdukları sebep-sonuç ilişkileri diğer bir deyişle betimledikleri duyguların nedenleri ile çocukların cinsiyetleri açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır. Yılmaz ve Tepeli (2013) 60-72 aylık 350 çocukla yürütmüş olduğu çalışmanın sonucunda, çocukların duyguları anlamlandırma ve sosyal problem çözme becerilerine cinsiyetin anlamlı bir etkisi olmadığı bulunmuştur. Ceylan ve Ömeroğlu (2012)'nin 90 okul öncesi çocuğu ile yürütmüş olduğu araştırmaya göre çocukların sosyal ve duygusal davranışları ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu sonuçların araştırma bulgularını desteklediği ifade edilebilir.

Sonuç ve Öneriler

5 yaş grubu 643 çocuğun kendi duygularını çizim yoluyla tanımlama (mutlu-kızgın- üzgün vb) , bu tanımlamalarına ilişkin sebep-sonuç ilişkisi kurma durumları arasındaki ilişki durumu ve cinsiyete ilişkin farklılığın olup

olmadığının incelendiği bu çalışmanın sonucunda, 5 yaş grubu çocukların kendi duygularını mutlu, kızgın, üzgün, kızgın ve şaşkın duygularını tanımlayarak ifade ettikleri, en çok betimlenen duygunun mutluluk olduğu, çocukların duygu tanımlamalarına ilişkin cinsiyetler arasındaki farkın anlamlı olduğu, kızgınlık ve şaşkınlığa ilişkin betimlemelerin erkek çocuklarda daha fazla olduğu bulunmuştur. Çocukların tanımladıkları duygulara ilişkin kurdukları sebep-sonuç ilişkileri diğer bir deyişle betimledikleri duyguların nedenleri ile ilgili olarak bu nedenlerin daha çok yakın çevrelerinde birebir ilişki içerisinde oldukları kişiler/nesnelerle (aile, okul ortamı, arkadaşlar, oyuncaklar vb) bağlantılı olduğu ifade edilebilir. Duygulara ilişkin kurulan sebep-sonuç ilişkileri cinsiyet açısından değerlendirildiğinde ise cinsiyetler arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

5 yaş çocukları mutlu olma nedenini en çok “aile sürprizleri ile karşılaşmasını (aileden birisinden (anne, baba vb) hediye alma, doğum günü kutlama)” (%25,0), üzgün olma nedenini en çok “arkadaşlarının verdiği rahatsızlıklar (gürültü yapması, oyuna almaması, arkadaşlarının yanına gelmemesi, vb.)” (% 26,7), kızgın olma nedenini en çok “arkadaşları ile ilişkilerinde çatışmalar yaşaması (oyuncak paylaşımı vb)” (% 44,0), en çok şaşırma nedeni “daha önce görmediği yeni bir şey görmesi” (% 41,9) olarak belirtmişlerdir.

Erken çocukluk dönemi duygusal gelişimin hızlı olduğu bir dönemdir. Çocuklarla bu dönemde kaliteli iletişim kurulmasının, duygulara ilişkin sebep-sonuç ilişkileri kurulan etkinlikler uygulanmasının, bu konuda okulöncesi öğretmenlerine ve ailelerine eğitim verilmesinin çocuklara önemli kazanımlar sağlayacağı, çocuklara duyguları konu alan çizimler ve sanat etkinlikleri, drama çalışmaları yaptırılmasının ise çocukların iç dünyaları ve duyguları anlamlandırmaları konusunda eğitimcilere geri dönütler vereceği, eğitimcilerin bu konuda geliştireceği etkinliklere ne gibi eklemeler yapabilecekleri konusunda yönlendirici olabileceği düşünülmektedir. Bu çalışma 5 yaş çocukları ile gerçekleştirilmiş olup farklı yaş gurupları ile benzer araştırmalar planlanıp karşılaştırmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Artut, K. (2002). Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aslan, M.E. ve Üstün, E. (2013). Kinetik aile çizim testinin stil ve hareket boyutları. *International Journal of Social Science*, 6(4), 599-614.

- Berk,L.E.(2013). Bebekler ve çocuklar.Doğum öncesinden orta çocukluğa. (Çeviri Ed. N.I.Erdoğan). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık .
- Bowlby,1. (1969). *Attachment and loss*: Vol. 1. Attachment. New York: Basic.
- Bullock, M. and Russel, J. (1984). Preschool Children's interpretation of facia expression of emotion. *International Journal of Behavioral Development*, 7,193-214.
- Ceylan,Ş. ve Ömeroğlu, E. (2012) Yaratıcı drama eğitimi alan ve almayan 60-72 aylar arasındaki çocukların sosyal-duygusal davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(1),63-80.
- Christensen P.ve James, A.(2000). A Research with children. London: Falmer Press
- Clark, A. (2005a). Listening to and involving young children: A review of research and practice. *Early Child Development and Care*, 175(6), 489–505. <http://dx.doi.org/10.1080/03004430500131288> (Son Erişim Tarihi: 25.09.2014)
- Clark, A. (2005b). Listening to and involving young children: A review of research and practice. In A.
- Clark, A.T. Kjørholt, & P. Moss (Eds.), *Beyond listening: Children's perspectives on early childhood services* (pp. 490–505). Bristol: Policy Press.
- Cox, M.V. (1992).Children's drawings. Harmondsworth, UK: Penguin.
- Çelik,E., Tuğrul,B. Ve Yalçın,S.S.(2002). Dört-altı yaşlar arasındaki anaokulu çocuklarının duygusal yüz ifadesiyle kendilerini, anne-babalarını ve öğretmenlerini algılaması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22: 29-39.
- Dağlıoğlu, H.E. (2014).5-7 Yaş grubu çocukların insan figürü çizimlerinin gelişimsel açıdan değerlendirilmesi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 6 (2), 510-523.
- Çorbacı-Oruç, A. (2008). 6 yaş çocuklarında sosyal yeterliliğin, akran ilişkilerinin ve sosyal bilgi işleme sürecinin değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Denham, S. (1991). Preschoolers' understanding of challenging peer situations. Biennial Meeting for Society Research in Child Development,USA:Seattle.
- Dockett, S.,& Perry, B. (2005). Children's drawings: Experiences and expectations of school. *International Journal of Equity and Innovation in Early Childhood*, 3(2), 77–89.

Einarsdottir, J., Dockett, S. & Perry, B. (2009). Making meaning: Children's perspectives expressed through drawings. *Early Development and Care*, 179(2), 217-232. DOI: 10.1080/03004430802666999

Felleman E.S., Barden R.C., Carison, C.R., Rosenbcrg, L. and Masters, J.C. (1983). Children's and Adult's Recognition of Spontaneous and Posed Emotional Expressions in Young Children. *Developmental Psychology*, 19, 405-413.

Feshbach, S. (1970). Aggression. In: Mussen P, editor. Carmichael's manual of child psychology. Wiley; New York: 1970.

Field, T. M., Woodson, R. and W., Cohen. (1982). Discrimination and imitation of facial expressions by neonates. *Science*, 218, 179-181.

Field, T. M., Woodson, R. W., Cohen, D., Greenberg, R., Garcia R. and Collins, K. (1983). Discrimination

and imitation of facial expressions by term and preterm neonates. *Infant Behavior and Development*, 6, 485-489.

Freeman, N.H. (1980). Strategies of representation in young children: Analysis of spatial skills and drawing processes. London: Academic Press.

Gombrich. E H. (1972). The visual image. *Scientific American*, 227, 2-96.

Gnepp, J. (1983). Children's social sensitivity: Inferring emotions from conflicting cues. *Developmental Psychology*, 19, 805-814.

Gültekin, M. (2005). Okul öncesi eğitimde kullanılan öğrenme yaklaşımları. (Özel öğretim yöntemleri, Ed. Mustafa Sağlam). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları

Hoffner, C. Ve Badzinski, D.M. (1989). Children's integration of facial and situational cues to emotion. *Child Development*, 60, 411-422.

Juhasz, A.M. and Munshi, N. (1990). Faces and feelings: A projective technique for measuring young children's self-esteem. *Perceptual and Motor Skills*, 70, 691-730.

Karasar, N. (1995). Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler. 7. bs. 3A Araştırma, Eğitim, Danışmanlık Ltd. Şti., Ankara.

Kuyucu, Y. (2012). Duyguları anlama becerileri farklı düzeydeki çocukların (60-72 ay) akranlarına karşı gösterdikleri duygusal ve davranışsal tepkilerinin incelenmesi . Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Gelişimi Ve Ev Yönetimi ABD.

Levine, L.J. (1995). Young children understanding of the causes of anger and sadness. *Child Development*, 66, 697-709.

- Malchiodi, C.A. (1998).Çocukların resimlerini anlamak (çev: T. Yurtbay) İstanbul: Epsilon Yayıncılık
- Meece, D. ve Mize, J. (2010). Multiple aspects of preschool children's social cognition: relations with peer acceptance and peer interaction style. *Early Child Development and Care*, 180, 5.
- Nelson, C.A. (1987). The recognition of facial expressions in the first 2 years of life: meehanisms of development. *Child Development*, 58, 889- 909.
- Pillar, A.D. (1998). What do children think about the drawing process? *Journal of Art and Design Education*, 17(1), 80–86. DOI: 10.1111/1468-5949.00108
- Punch, S. (2002). Research with children: The same or different from research with adults?' *Childhood*, 9 (3): 321-341. DOI: 10.1177/0907568202009003005
- Rosenberg, M. (1979). *Conceiving the self*. New York: Basic Books
- Veale, A. (2005). Creative methodologies in participatory research with children. In S. Greene & D. Hogan (Eds.), *Researching children's experience* (pp. 253–272). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Walden, T. and Field, T. (1982). Discrimination of facial expressions by presechool children. *Child iveloproent*, 53, 1312-1319.
- Yalçın,H.(2010). *Çocuk Gelişimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yılmaz, E. ve Tepeli,K. (2013). 60-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerilerinin duyguları anlama becerileri açısından incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 172, 117-130.

